

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นาฏศิลป์เป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจัดว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติที่มีความประณีตอ่อนช้อยและงดงามตามแบบไทย นาฏศิลป์ยังนับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทยที่มีการสืบทอดมาช้านาน ดังมีหลักฐานปรากฏจากหลักฐานจารึกสมัยสุโขทัย ในตอนที่ว่า “ขอมเรียง ขันหมาก ขันพลู บูชาพิลิม ระบาย รำเดิน เล่นทุกวัน” นอกจากนั้นในหนังสือไตรภูมิพระร่วง บางตอนกล่าวว่า “บ้างเดินบ้างรำ บ้างพ้อนรำ บรรลือเพลง ดุริยดนตรี” (อมรา กล้าเจริญ, 2526, หน้า 8) จากหลักฐานดังกล่าวทำให้ทราบว่านาฏศิลป์อยู่คู่กับคนไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และนาฏศิลป์ไทยยังจัดเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งที่ผู้เรียนจะได้รับประโยชน์จากการเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น บุคลิกภาพ ปฏิภาณไหวพริบ ความจำ ความอดทน ความมานะ พยายาม ความมีน้ำใจ กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

จากความสำคัญของนาฏศิลป์ไทยในด้านต่าง ๆ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้บรรจุวิชานาฏศิลป์ไว้ในหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษากำหนดให้วิชาดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นวิชาหนึ่งในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย อันเป็นเครื่องมือในการพัฒนาค่านิยม เจตคติ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เพื่อนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาและพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533, หน้า 57) ซึ่งการศึกษาในระดับประถมศึกษาถือว่าเป็นรากฐานของการเรียนการสอนในทุกวิชา โดยเฉพาะวิชานาฏศิลป์ซึ่งในระดับประถมศึกษานี้ จะเป็นรากฐานในการเรียนนาฏศิลป์ในระดับที่สูงขึ้นไป และถ้าหากนักเรียนได้รับความรู้ในระดับรากฐานที่ถูกต้องแล้ว ก็จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติกิจกรรมทางด้านนาฏศิลป์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งการจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติจริงในทางนาฏศิลป์ นับว่าเป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยและยังเป็นการเสริมสร้างลักษณะนิสัยอันดีให้แก่แก่นักเรียนด้วย จึงนับว่าวิชานาฏศิลป์เป็นวิชาที่จะมองข้ามไปเสียไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาโดยสรุปว่า การพัฒนาการศึกษาในอนาคต จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกกระดับและประเภทการศึกษา เพื่อผลิตผลที่มีคุณภาพ ซึ่งได้แก่ เยาวชนของชาติที่มีความรู้ความสามารถมากยิ่งขึ้น ประกอบกับประเด็นสำคัญข้อหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษา ด้านการนำ

เทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาที่ว่า เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือที่จะมาเสริมศักยภาพในการสอนของครูให้ดียิ่งขึ้น และการพัฒนาการเรียนการสอนที่ดีจะต้องพิจารณาหารูปแบบที่เหมาะสม เพื่อนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการพัฒนาการสอนได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ตามแนวของหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้แบ่งกิจกรรมไว้ 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมเน้นจังหวะ กิจกรรมเน้นการฟังและการร้องเพลงและกิจกรรมนาฏศิลป์ กิจกรรมการเรียนการสอนดนตรีและนาฏศิลป์เป็นกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะกิจกรรมนาฏศิลป์ ซึ่งเน้นการปฏิบัติที่ต้องใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเคลื่อนไหวอย่างมีลีลา จังหวะที่อ่อนช้อยและงดงามและต้องอาศัยแบบแผนหรือการเลียนแบบเป็นหลัก ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถของครูผู้สอนในการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้เรียน ดังนั้นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งของครูผู้สอนคือ ความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ ทั้งด้านทฤษฎีและด้านการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามหลักวิชานาฏศิลป์ แต่ปัจจุบันพบว่าครูผู้สอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ในระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่มิได้เรียนจบทางด้านนาฏศิลป์โดยตรง จึงทำให้ไม่มีทักษะความชำนาญในการสอนนาฏศิลป์จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ ไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

จากรายงานการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา (2527, หน้า 14) พบว่าครูผู้สอนมีปัญหาในการสอนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ทั้งนี้เนื่องจากครูมีพื้นฐานความรู้และทักษะในการสอนวิชานี้ไม่เพียงพอ แม้จะเคยผ่านการอบรมด้านการสอนนาฏศิลป์มาบ้างแล้วก็ตาม แต่เป็นเพียงการอบรมในระยะสั้น ซึ่งความรู้และทักษะที่ได้รับไม่เพียงพอที่จะนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน ให้บรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ได้ และจากการสำรวจปัญหาและความต้องการของครูผู้สอนดนตรีและนาฏศิลป์ ในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดชลบุรีพบว่า ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะ ตลอดจนไม่มีความถนัดทางการสอน จึงทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (มานพ ภูภักดี, 2530, หน้า 227) และจากการรายงานการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดจันทบุรี ปีการศึกษา 2536 พบว่า รายการสมรรถภาพของดนตรีและนาฏศิลป์ ภาคปฏิบัติลดลงจากเดิม ร้อยละ 68.67 เหลือร้อยละ 66.75 และภาคความรู้ลดลงจากเดิมร้อยละ 67.87 เหลือร้อยละ 45.50 (วิวัฒน์ เพชรศรี, 2539, หน้า 3) ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินผลทั่วประเทศคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัยภาคปฏิบัติแขนงวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ต่ำลง (จันทร์เพ็ญ พงศ์ศิริแสน, 2540, หน้า 5)

จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า การสอนนาฏศิลป์ในระดับประถมศึกษา มีปัญหาหลายประการ ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ และไม่บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร แม้ว่าทางหน่วยงานต้นสังกัดได้จัดอบรมและแจกหนังสือ คู่มือการสอนนาฏศิลป์ต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ครูผู้สอนนาฏศิลป์แล้วก็ตาม หรือหากจะ แก้ปัญหาโดยการเพิ่มจำนวนครูที่มีความรู้และทักษะทางด้านนาฏศิลป์ ให้ครบทุกโรงเรียนก็คง เป็นไปได้ยาก เพราะปัจจุบันจำนวนครูผู้สอนของแต่ละสำนักงานการศึกษาจังหวัด โดยเฉลี่ยครบตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว หรือหากจะจัดอบรมให้ความรู้แก่ ครูผู้สอนในระยะยาว จนกระทั่งครูมีความรู้และทักษะการสอนนาฏศิลป์ จนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ บรรลุผลตามจุดประสงค์ ก็ไม่สามารถกระทำได้อีกทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดเรื่องงบประมาณและเวลา ดังนั้นปัญหาเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำลงของนักเรียนในการเรียนวิชานาฏศิลป์ก็ยังคง เป็นปัญหาอยู่ต่อไป

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนนาฏศิลป์และเป็นวิทยากรด้านนาฏศิลป์ ของสำนักงานการศึกษาจังหวัดพะเยา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาและพัฒนาการสอนนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อช่วยครูผู้สอนนาฏศิลป์ที่ไม่มีความรู้ ความชำนาญ ในการสอน แต่จำเป็นต้องสอนนาฏศิลป์ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนาฏศิลป์ให้ มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนหรือผู้สนใจด้านการพัฒนาการสอน นาฏศิลป์ได้ทำการศึกษาและนำรูปแบบวิธีการพัฒนาการสอน ไปใช้ในการพัฒนาการสอน นาฏศิลป์ในเรื่องอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นาฏศิลป์ดีขึ้น และบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้ โดยใช้กระบวนการของวิธีระบบที่ ประกอบด้วยกลไกในการดำเนินงานและการปรับปรุงแก้ไขการทำงานของตัวเอง ซึ่งจะส่งผล ทำให้การจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อพัฒนาการสอนนาฏศิลป์ไทย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มี ประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้รูปแบบการสอนนาฏศิลป์เรื่องราวมาตรฐานเพลงชาวไทย สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6
2. ทำให้ได้ทางเลือกสำหรับการแก้ปัญหาด้านการขาดบุคลากรและสื่อการสอนวิชา นาฏศิลป์

3. เป็นแนวทางในการพัฒนาการสอนนาฏศิลป์ สำหรับครูผู้สอนหรือผู้ที่สนใจที่จะทำการพัฒนาการสอนนาฏศิลป์ในเรื่องต่าง ๆ ต่อไป

4. เป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่สืบไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. พัฒนาการสอนตามรูปแบบการสอนของเกอร์ลาช และอีลาย (Gerlach and Ely model of instructional design)

2. เนื้อหาที่ใช้ในการพัฒนาการสอนครั้งนี้ เป็นเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาดนตรีและนาฏศิลป์ กิจกรรมนาฏศิลป์ เรื่อง รำวงมาตรฐานเพลงชาวไทย

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาการสอน ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 โรงเรียนวัดเสม็ดเหนือ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 20 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sample) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2536, หน้า 82)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นาฏศิลป์ หมายถึง การฟ้อนรำ การรำร่ายทั้งดงาม หรือการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการเคลื่อนไหวอย่างมีลีลาจังหวะที่อ่อนช้อยและงดงาม โดยการเคลื่อนไหวนั้นสามารถใช้สื่อความหมายแทนภาษาพูดได้ (อมรา กล้าเจริญ, 2526, หน้า 1-2)

2. การพัฒนาการสอน หมายถึง กระบวนการในการวางแผนและดำเนินการออกแบบการเรียนการสอน โดยการกำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ตามกรอบแนวทางและโครงสร้างของรูปแบบการสอนของเกอร์ลาช และอีลาย ได้แก่ การกำหนดเนื้อหาที่จะทำการพัฒนา กำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ กำหนดคุณสมบัติของผู้เรียน กำหนดวิธีการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน กำหนดขนาดของกลุ่มผู้เรียน กำหนดระยะเวลาในการพัฒนาการสอน กำหนดสถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินการสอน กำหนดแหล่งวิชาการ ประเมินผลและวิเคราะห์ข้อมูลป้อนกลับเพื่อปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่อง และการทดลองใช้รูปแบบการสอนที่พัฒนาแล้วเพื่อประเมินประสิทธิภาพ โดยทดลองกับนักเรียนเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและการประเมินภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

3. เกณฑ์มาตรฐาน 80/80 หมายถึง เกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนนาฏศิลป์ โดยพิจารณาจากการสังเกตการปฏิบัติงานขณะเรียนและหลังเรียน

80 ตัวแรก หมายถึง จำนวนนักเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของผู้เรียนทั้งหมดที่ได้คะแนนจากการสังเกตการปฏิบัติระหว่างเรียนผ่านเกณฑ์จุดตัด

80 ตัวหลัง หมายถึง จำนวนนักเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของผู้เรียนทั้งหมดที่ได้คะแนนจากการสังเกตการปฏิบัติหลังเรียนผ่านเกณฑ์จุดตัด

4. เกณฑ์จุดตัด หมายถึง คะแนนการตัดสินผ่าน/ไม่ผ่าน กำหนดโดยดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญโดยพิจารณาระดับความยากของเนื้อหา ตามเทคนิคของมิลล์แมน (บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2527, หน้า 123)